

บทที่ 2 งบการเงิน

ในบทนี้จะเป็นการทำทำความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในทางบัญชีและความสัมพันธ์ของคำศัพท์ที่ใช้ในงบการเงินที่พบในรายงานประจำปี จะเห็นว่าแม้การบันทึกในทางบัญชีจะอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิด กฎเกณฑ์ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ตัวเลขที่แม่นยำก็ตาม แต่บ่อยครั้งที่กฎเกณฑ์เหล่านี้มีช่องว่างที่ก่อให้เกิดการใช้ดุลยพินิจ ผู้บริหารและนักบัญชีซึ่งใช้ดุลยพินิจมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อรายการเงินอย่างมากเกินกว่าที่เคยคาดคิด

งบการเงินสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีหนึ่ง ๆ เป็นรายงานที่จัดทำขึ้นโดยอาศัยข้อมูลจากการบันทึกรายการทางด้านการบัญชี เพื่อแสดงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการ ซึ่งจะได้เสนอข้อมูลต่อบุคคลภายนอกได้นำไปใช้ในการตัดสินใจและสำหรับฝ่ายบริหารใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนและควบคุมการดำเนินงาน

งบการเงินที่สำคัญมีดังนี้

1. งบดุล (Balance Sheet)
2. งบกำไรขาดทุน (Income Statement)
3. งบแสดงการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงิน (Statement of Changes in Financial Position)

นอกจากนั้นงบการเงินยังรวมถึงหมายเหตุ งบย่อ และคำอธิบายอื่นซึ่งระบุไว้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของงบการเงิน

ในบทนี้จะกล่าวถึงเฉพาะงบดุล และงบกำไรขาดทุน สำหรับงบแสดงการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงิน จะกล่าวถึงในบทที่เกี่ยวข้องต่อไป

ข้อสมมติฐานพื้นฐานของการบัญชี

ข้อสมมติฐานพื้นฐานของการบัญชี เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการจัดทำงบการเงิน ซึ่งผู้ใช้งบการเงินจะต้องทราบเกี่ยวกับข้อสมมติฐานเหล่านี้เพื่อจะได้ทำให้เข้าใจว่าทำไมนักบัญชีจึงเสนอข้อมูลในลักษณะเช่นนั้น ข้อสมมติฐานของการบัญชีโดยทั่วไปได้แก่

1. หลักการใช้หน่วยเงินตราในการบัญชี (Money measurement)

ข้อมูลทางบัญชีจะให้ความหมายได้ชัดเจนถ้าแสดงเป็นตัวเลขและเนื่องจากหน่วยเงินตราได้ใช้เป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนและเป็นหน่วยวัดราคานักบัญชีจึงใช้หน่วยเงินตราในการวัดผลการดำเนินงาน และแสดงฐานะการเงินของธุรกิจ

2. หลักความเป็นหน่วยงานของกิจการ (Business entity)

หน่วยงานในที่นี้ได้แก่หน่วยธุรกิจ ซึ่งอาจเป็น บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วน หรือบุคคลคนเดียว ข้อมูลทางการบัญชีเป็นข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานหนึ่ง ๆ ซึ่งแยกต่างหากจากเจ้าของกิจการ และกิจการอื่น เมื่อถือว่าธุรกิจเป็นหน่วยงานแยกจากเจ้าของกิจการ การบันทึกรายการค้าที่เกิดขึ้นจะบันทึกเฉพาะรายการที่เกี่ยวกับธุรกิจเท่านั้น ซึ่งทำให้ธุรกิจสามารถแสดงผลการดำเนินงาน และฐานะการเงินแยกต่างหากจากเจ้าของกิจการ

3. หลักการใช้หลักฐานอันเที่ยงธรรม (Verifiable Objective Evidences)

เนื่องจากงบการเงินทำขึ้นเพื่อประโยชน์ของบุคคลหลายฝ่ายซึ่งอยู่ในสถานะต่าง ๆ กัน ดังนั้นเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าใจงบการเงินของกิจการได้ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด การจดบันทึกรายการทางบัญชี และการจัดทำงบการเงินของธุรกิจจึงต้องจัดทำขึ้นโดยอาศัยหลักฐานและข้อเท็จจริงอันเที่ยงธรรมที่บุคคลต่าง ๆ ยอมรับ และเชื่อถือได้

4. หลักรอบระยะเวลา (Periodicity)

การบัญชีการเงินให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของกิจการสำหรับรอบระยะเวลาหรือรอบบัญชีที่ระบุไว้ ส่วนผู้ใช้งบการเงินทำการประเมินผล และตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการตามภาวะและเวลาต่าง ๆ กัน ตลอดอายุของกิจการ ดังนั้นจึงได้มีการแบ่งการทำงานของกิจการออกเป็นรอบเวลาสั้น ๆ เพื่อจัดทำข้อมูลไว้เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ รอบระยะเวลาดังกล่าวมักจะกำหนดไว้เท่ากันเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ

โดยปกติงบกำไรขาดทุนจะทำขึ้นสำหรับงวดระยะเวลาหนึ่งปี ซึ่งหนึ่งปีนี้อาจมีได้หมายถึงปีปฏิทิน (1 ม.ค. – 31 ธ.ค.) รอบปีในที่นี้เป็นรอบปีการเงิน ซึ่งกิจการแต่ละแห่งจะกำหนดขึ้นเองตามความเหมาะสมของกิจการ

5. หลักความดำรงอยู่ของกิจการ (Going concern)

กิจการที่จัดตั้งขึ้นมาย่อมมีวัตถุประสงค์ที่จะดำรงอยู่โดยไม่มีกำหนด กล่าวคือ หากไม่มีเหตุซึ่งเป็นอย่างอื่นแล้ว กิจการที่จัดตั้งขึ้นมาย่อมจะดำเนินงานต่อเนื่องกันไปอย่างน้อยก็นานพอที่จะดำเนินงานตามแผนและข้อผูกพันที่ได้ทำไว้จนสำเร็จ นักบัญชีจึงมีข้อสมมติฐานว่ากิจการไม่ตั้งใจ

ที่จะเลิกดำเนินงาน ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องตีราคาสินทรัพย์ตามราคาที่จะขายได้ จะบันทึกราคาสินทรัพย์ของกิจการตามราคาทุนที่ซื้อมา

8. หลักราคาทุน (Cost)

ตามหลักราคาทุนการบันทึกสินทรัพย์ และหนี้สินของธุรกิจถือตามราคาทุนเดิมเพราะว่าราคาทุนเป็นราคาที่เหมาะสมกว่าราคาอื่น ๆ ซึ่งเป็นราคาที่แน่นอนและสามารถคำนวณได้อย่างตรงไปตรงมาไม่ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของแต่ละคนซึ่งอาจแตกต่างกันได้

7. หลักการเกิดขึ้นของรายได้ (Realization)

หลักการเกิดขึ้นของรายได้เป็นหลักเกี่ยวกับการบันทึกรายได้จากการขายสินค้า หรือให้บริการแก่ลูกค้าว่า ควรจะถือว่ารายได้เกิดขึ้นเมื่อใด และในจำนวนเงินเท่าใด โดยทั่วไปนักบัญชีจะลงบันทึกว่ารายได้ได้เกิดขึ้นแล้ว เมื่อมีเงื่อนไข 2 อย่าง ต่อไปนี้คือ

- (1) กระบวนการก่อให้เกิดรายได้ได้สำเร็จแล้วหรือถือได้ว่าสำเร็จแล้ว และ
 - (2) การแลกเปลี่ยนได้เกิดขึ้นแล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รายได้เกิดขึ้นในงวด ซึ่งได้มีการส่งมอบสินค้าหรือให้บริการแก่ลูกค้าแล้ว
- สำหรับจำนวนเงินที่บันทึกเป็นรายได้นั้นก็คือ จำนวนที่ได้รับ หรือคาดว่าจะได้รับ

8. หลักการจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้ (Matching)

หลักการจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้เป็นแนวทางเพื่อใช้ตัดสินว่า รายการใดควรจะถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีนั้น ๆ วิธีการคือ จะมีการบันทึกรายได้ตามหลักการเกิดขึ้นของรายได้ก่อน ต่อจากนั้นจึงนำเอาค่าใช้จ่ายไปจับคู่กับรายได้ที่เกิดขึ้นนั้น

9. หลักเงินค้ำ (Accrual)

การคำนวณกำไรและขาดทุนของธุรกิจสำหรับงวดหนึ่ง ๆ นักบัญชีต้องคำนึงถึงรายได้และค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เป็นของงวดนั้น และแยกส่วนที่ไม่เป็นของงวดนั้นออก ซึ่งตามหลักการบัญชีเงินค้ำถือว่ารายได้เกิดขึ้นเมื่อเข้าเกณฑ์ 2 ประการ คือ หลักการเกิดขึ้นของรายได้ กับหลักการจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้และใช้หลักการจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้เพื่อให้ได้มาซึ่งค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นสำหรับงวดแม้จะยังไม่มีการรับเงินและจ่ายเงินไปจริงก็ตาม

10. หลักความสม่ำเสมอ (Consistency)

การบันทึกบัญชีของกิจการ จำเป็นต้องยึดหลักความสม่ำเสมอ หมายความว่าเมื่อกิจการได้เลือกใช้การปฏิบัติบัญชีวิธีใดแล้วต้องใช้วิธีการนั้นโดยตลอด ทั้งนี้ก็เพราะว่าการใช้ขบการเงินสำหรับช่วยในการตัดสินใจ ควรจะใช้ขบการเงินสำหรับระยะเวลาหลาย ๆ ช่วงติดต่อกัน เพราะ

จะมีความหมายและมีประโยชน์มากกว่าอีกประการหนึ่งในการเปรียบเทียบงบการเงินสำหรับระยะเวลาที่แตกต่างกัน ย่อมจะเกิดผลและมีประโยชน์ต่อเมื่อบการเงินนั้นได้จัดทำขึ้นโดยอาศัยมาตรฐานการบัญชีเดียวกัน

การเลือกใช้การปฏิบัติบัญชีอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ แต่ควรต้องระบุไว้ในรายงานหรือข้อสังเกตประกอบงบการเงินด้วย

11. หลักการเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอ (Disclosure)

ในการเปิดเผยข้อมูลการเงิน นักบัญชีจะตัดสินใจโดยถือหลักว่า ถ้าไม่เปิดเผยข้อมูลนั้นแล้วจะเป็นเหตุให้ผู้ใช้งบการเงินหลงผิดหรือไม่ซึ่งหลักเกณฑ์ที่สำคัญที่นำมาใช้ในการพิจารณาคือ “เมื่อสงสัยให้เปิดเผย”

การเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอหมายความรวมถึง รูปแบบการจัดรายการและข้อมูลในงบการเงิน หมายเหตุประกอบงบการเงิน คำศัพท์ที่ใช้ การแยกประเภทรายการ เกณฑ์ที่ใช้ในการคำนวณ ฯลฯ ทั้งหมดนี้เห็นถึงลักษณะและชนิดของการเปิดเผยต่าง ๆ ที่จำเป็นที่ผู้ใช้งบการเงินให้ข้อมูลอย่างเพียงพอ

12. หลักความระมัดระวัง (Conservatism)

หลักความระมัดระวัง หมายถึงว่าในกรณีที่อาจเลือกวิธีปฏิบัติทางการบัญชีได้มากกว่าหนึ่งวิธี นักบัญชีควรเลือกรูปแบบที่จะแสดงสินทรัพย์ และกำไรในเชิงที่ต่ำกว่าไว้ก่อน หลักโดยย่อคือ “ไม่คาดการณ์ว่าจะได้กำไรแต่จะรับรู้การขาดทุนไว้อย่างเต็มที่ ในกรณีที่สงสัยให้ตัดเป็นค่าใช้จ่ายทันที”

13. หลักการมีนัยสำคัญ (Materiality)

งบการเงินควรเปิดเผยข้อมูลที่มีนัยสำคัญพอที่จะกระทบต่อการตัดสินใจ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจโดยถูกต้องถึงผลการดำเนินงานฐานะการเงินและการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของกิจการ

เหตุการณ์ที่มีนัยสำคัญ หมายถึง เหตุการณ์ซึ่งถ้าหากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับทราบแล้ว อาจทำให้ตัดสินใจผิดไปจากกรณีที่ได้รับทราบ

งบดุล (Balance Sheet)

งบดุลเป็นรายงานทางการเงินที่แสดงฐานะทางการเงินของกิจการ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่ามีสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้ถือหุ้นอยู่เท่าใด และเมื่อระยะเวลาเปลี่ยนไปงบดุลก็จะเปลี่ยนไปตามผลการดำเนินงานในรอบระยะเวลานั้น

การจัดประเภทรายการในงบดุล

รายการในงบดุลจะจัดประเภทรายการที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันรวมเข้าไว้ในพวกเดียวกัน ประเภทรายการในงบดุล มีดังนี้

สินทรัพย์

- สินทรัพย์หมุนเวียน
- เงินลงทุน
- สินทรัพย์ถาวร (ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์)
- สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน

หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น

- หนี้สินหมุนเวียน
- หนี้สินระยะยาว
- ส่วนของผู้ถือหุ้น

สินทรัพย์หมุนเวียน

สินทรัพย์หมุนเวียน หมายถึง เงินสด และสินทรัพย์อื่น ๆ ที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ภายในรอบระยะเวลาหนึ่งปี หรือรอบระยะเวลาการดำเนินงานตามปกติแล้วแต่อย่างใดจะยาวนานกว่า รอบระยะเวลาการดำเนินงานของกิจการอาจจะน้อยกว่าหรือมากกว่าหนึ่งปีขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจการเป็นสำคัญ

สินทรัพย์หมุนเวียนในงบดุลจะเรียงลำดับตามสภาพคล่องของสินทรัพย์นั้น ๆ ได้แก่

1. **เงินสด (Cash)** หมายถึง เงินสดในมือ และเงินฝากธนาคาร ประเภทที่จะถอนเงินได้ทันที ยกเว้นเงินสดที่มีข้อผูกพันไว้สำหรับการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เงินสดที่กักไว้เพื่อไถ่ถอนหนี้

2. **เงินลงทุนชั่วคราว (temporart investment)** เงินสดที่นำมาซื้อหลักทรัพย์เมื่อเงินสดนั้นไม่มีความต้องการใช้ในทันที วัตถุประสงค์ก็เพื่อหาประโยชน์จากเงินสดที่เหลืออยู่ โดยทั่วไปแล้วจะลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีความคล่องตัวสูง (คือสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้อย่างรวดเร็วและง่าย) และเป็นหลักทรัพย์ที่คงที่ เช่น ตั๋วเงินระยะสั้น หรือพันธบัตรรัฐบาล หลักทรัพย์เหล่านี้โดยทั่วไปจะปรากฏในรายงานในราคาทุนหรือราคาตลาดที่ต่ำกว่า และจะเขียนเป็นวงเล็บถ้าราคาตลาดสูงกว่า

3. **ลูกหนี้ (Account receivable)** คือจำนวนเงินที่ลูกค้าค้างชำระหนี้ทั้งหมด เนื่องจากจะมีลูกหนี้บางรายที่จะเรียกเก็บเงินไม่ได้ ดังนั้นจำนวนลูกหนี้ทั้งหมดจะลดลงด้วย ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ (เป็นจำนวนกะประมาณ) ผลต่างที่ได้คือลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกชำระหนี้ได้ทั้งสิ้น

4. **สินค้าคงเหลือ (Inventories)** ในกิจการผลิตสินค้า สินค้าคงเหลือ ประกอบด้วย สินค้าสำเร็จรูป สินค้าระหว่างผลิต และวัตถุดิบ และตีราคาในราคาทุนหรือตลาดที่ต่ำกว่า ต้นทุนของการผลิตสินค้าประกอบด้วยวัตถุดิบและต้นทุนการผลิตทั้งสิ้น (ค่าแรงทางตรง และค่าใช้จ่ายการผลิต) สำหรับสินค้าที่สามารถระบุเจาะจง เช่น กิจการขายรถยนต์ การปันส่วนระหว่างต้นทุนของสินค้าที่ขายไป (ค่าใช้จ่าย) และสินค้าที่คงเหลือในมือ (สินทรัพย์) ไม่เป็นการยาก แต่ถ้การซื้อและขายสินค้าเป็นจำนวนชิ้นเล็กและหลายชนิด เช่น อะไหล่ ราคาถัวเฉลี่ยของสินค้าจะถูกนำมาใช้ในการคำนวณราคาทุน

การตีราคาสินค้าคงเหลือตามราคาทุน

การตีราคาสินค้าคงเหลือมีความสำคัญต่อการคำนวณหาผลกำไรขาดทุนของกิจการ กล่าวคือ ถ้ากิจการตีราคาสินค้าคงเหลือต่ำไป การคำนวณต้นทุนสินค้าที่ขายจะสูง มีผลทำให้กำไรของกิจการมียอดต่ำไปด้วย

สินค้าคงเหลือจะแสดงในงบดุลในราคาทุน หรือราคาตลาดแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่าราคาตลาด (Market) คือ จำนวนเงินที่จะต้องจ่ายในการซื้อสินค้านั้น ๆ หรือ จำนวนเงินที่จะต้องจ่ายไปในการผลิตผลิตภัณฑ์ขึ้นใหม่ (Current replacement cost) ซึ่งจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ราคาตลาดไม่ควรจะสูงกว่าราคาสุทธิของสินค้าที่อาจจะขายสินค้าจำนวนนั้น ๆ ได้
2. ราคาตลาดไม่ควรจะมีราคาต่ำกว่าราคาสุทธิซึ่งกิจการค้าอาจจะขายสินค้านั้นได้ หักด้วยจำนวนที่ประมาณว่าจะเป็นยอดกำไรตามปกติ

สำหรับราคาทุนของสินค้าคงเหลือมีวิธีคำนวณได้หลายวิธีดังนี้

1. **Specific identification of cost method** วิธีการตีราคาสินค้าแบบนี้ใช้สำหรับกิจการค้าที่ซื้อขายสินค้ารายใหญ่ ๆ และมีสินค้าอยู่ไม่กี่รายการ ซึ่งสามารถระบุได้ว่าสินค้านั้น ๆ ซื้อมาเมื่อใด มีราคาทุนเท่าใด ดังนั้นการคำนวณหาราคาสินค้าคงเหลือของกิจการก็โดยการนำเอาราคาทุนของสินค้าคงเหลือแต่ละรายการมารวมกันเป็นราคาทุนทั้งหมดของสินค้าคงเหลือ

2. **Simple-average method** วิธีนี้เป็นการคำนวณหาราคาทุนถัวเฉลี่ยของสินค้าแต่ละหน่วยแบบง่าย ๆ โดยการนำเอาราคาทุนต่อหน่วยของสินค้าต้นงวดและสินค้าที่ซื้อมาทุกครั้งมารวมกันแล้วเฉลี่ยด้วยจำนวนครั้ง

3. **Weighted-average method** ราคาต้นทุนถัวเฉลี่ยต่อหน่วยของสินค้า หาได้โดยการนำเอาต้นทุนสินค้าที่มีไว้เพื่อขายหารด้วยจำนวนหน่วยของสินค้าทั้งหมดที่มีไว้เพื่อขาย

4. **Moving-average method** วิธีนี้จะคิดราคาทุนเฉลี่ยต่อหน่วยทุกครั้งที่มีการซื้อสินค้า และการขายแต่ละครั้งก็จะคำนวณราคาทุนจากราคาทุนเฉลี่ยต่อหน่วยครั้งล่าสุด เมื่อหาราคาทุนถัวเฉลี่ยต่อหน่วยได้แล้วจะคูณด้วยจำนวนสินค้าคงเหลือปลายงวด ก็จะได้ยอดต้นทุนสินค้าคงเหลือปลายงวด

5. **First-in, first-out method (FIFO)** วิธีนี้ถือว่าสินค้าใดที่ซื้อเข้ามาก่อนจะต้องนำออกขายไปก่อน ดังนั้นการคำนวณต้นทุนสินค้าคงเหลือจะเป็นราคาทุนของสินค้าที่ซื้อครั้งล่าสุด

6. **Last-in, first-out method (LIFO)** วิธีนี้ถือว่าสินค้าใดที่เข้ามาทีหลังจะถูกขายออกไปก่อน ดังนั้นการคำนวณต้นทุนสินค้าคงเหลือ จะเป็นราคาทุนของสินค้าที่ซื้อมาครั้งแรก ๆ ไล่ลงมา

การตีราคาสินค้าคงเหลือของกิจการจะมีผลต่อกำไรสุทธิประจำปีของกิจการเพราะว่าถ้ากิจการตัดสินใจเลือกใช้วิธีการใดในการตีราคาสินค้าคงเหลือก็ย่อมมีผลกระทบต่อต้นทุนขายและต้นทุนสินค้าคงเหลือปลายงวดด้วยดังนี้

ตัวอย่าง กิจการแห่งหนึ่งมีรายการค้าเกี่ยวกับสินค้าตลอดปีดังนี้

ม.ค.1	สินค้าคงเหลือยกมา	400 หน่วย	ราคาหน่วยละ 20 บาท	= 8,000 บาท
มี.ค.5	ซื้อ	500 หน่วย	ราคาหน่วยละ 21 บาท	= 10,500 บาท
พ.ค.20	ซื้อ	300 หน่วย	ราคาหน่วยละ 22 บาท	= 6,600 บาท
ก.ค.10	ซื้อ	200 หน่วย	ราคาหน่วยละ 23 บาท	= 4,600 บาท
ก.ย. 1	ซื้อ	400 หน่วย	ราคาหน่วยละ 24 บาท	= 9,600 บาท
พ.ย.30	ซื้อ	200 หน่วย	ราคาหน่วยละ 25 บาท	= 5,000 บาท
ต้นทุนสินค้าที่มีเพื่อขาย				<u>44,300 บาท</u>

ในการตรวจนับสินค้าคงเหลือ ณ วันสิ้นงวดปรากฏว่ามีสินค้าคงเหลือจำนวน 600 หน่วย ยอดขายทั้งปีมีจำนวน 72,000 บาท

ถ้ากิจการเลือกใช้วิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือตามวิธีเข้าก่อนออกก่อน (FIFO) การคำนวณต้นทุนขายและต้นทุนสินค้าคงเหลือจะเป็นดังนี้

ต้นทุนสินค้าคงเหลือ 600 หน่วย คำนวณตามวิธีเข้าก่อนออกก่อน (FIFO)

ซื้อ พ.ย.30 200 หน่วย ราคาทุนหน่วยละ 25 บาท = 5,000 บาท

ซื้อ ก.ย.1 400 หน่วย ราคาทุนหน่วยละ 24 บาท = 9,600 บาท

ต้นทุนสินค้าคงเหลือ 14,600 บาท

ต้นทุนขาย = ต้นทุนสินค้าที่มีเพื่อขาย - ต้นทุนสินค้าคงเหลือ

= 44,300 - 14,600

= 29,700 บาท

การคำนวณสินค้าคงเหลือตามวิธีเข้าก่อนออกก่อน (FIFO) จะนำเอาสินค้าที่ซื้อมาครั้งหลังสุดไล่ขึ้นไปจนครบจำนวนสินค้าคงเหลือที่ตรวจนับได้

แต่ถ้ากิจการใช้วิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือตามวิธีเข้าหลังออกก่อน (LIFO) การคำนวณต้นทุนขาย และต้นทุนสินค้าคงเหลือจะเป็นดังนี้

ต้นทุนสินค้าคงเหลือ 600 หน่วย คำนวณตามวิธีเข้าที่หลังออกก่อน (LIFO)

สินค้าคงเหลือยกมา ม.ค.1 400 หน่วย ราคาทุนหน่วยละ 20 บาท = 8,000 บาท

ซื้อ มี.ค.5 200 หน่วย ราคาทุนหน่วยละ 21 บาท = 4,200 บาท

ต้นทุนสินค้าคงเหลือ 12,200 บาท

ต้นทุนขาย = ต้นทุนสินค้าที่มีเพื่อขาย - ต้นทุนสินค้าคงเหลือ

= 44,300 - 12,200

= 32,100 บาท

การคำนวณสินค้าคงเหลือตามวิธีเข้าหลังออกก่อน (LIFO) จะนำเอาสินค้าต้นงวดและสินค้าที่ซื้อมาครั้งแรก ๆ ไล่ลงมาจนครบจำนวนสินค้าคงเหลือที่ตรวจนับได้

ผลกระทบต่อกำไรประจำปี

	วิธี FIFO	วิธี LIFO
ขาย	72,000	72,000
ต้นทุนขาย	<u>29,700</u>	<u>32,100</u>
กำไรขั้นต้น	<u>42,300</u>	<u>39,900</u>

จะเห็นว่าในขณะที่ราคาสินค้ากำลังสูงขึ้น การตีราคาสินค้าตามวิธี LIFO จะทำให้ต้นทุนขายมีราคาสูง ซึ่งมีราคาใกล้เคียงกับราคาตลาดในปัจจุบันและกำไรสุทธิของกิจการจะต่ำลง จึงเป็นประโยชน์แก่กิจการในด้านเกี่ยวกับภาษีเงินได้ทำให้สามารถประหยัดและลดการจ่ายภาษีได้มากกว่าวิธี FIFO

เงินลงทุน

เงินลงทุนในที่นี้หมายถึง เงินลงทุนระยะยาวเป็นเงินที่กิจการลงทุนในหลักทรัพย์อื่นๆ เช่น หุ้นกู้ หุ้นสามัญ และตัวเงินระยะยาว หรือเงินลงทุนในกองทุนเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เงินกองทุนเพื่อขยายโรงงาน จุดประสงค์สำคัญของการลงทุนในเงินลงทุนระยะยาวเพื่อประโยชน์ในการควบคุม หรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในกิจการที่ธุรกิจลงทุน หรือเพื่อต้องการรายได้ในรูปของเงินปันผลหรือดอกเบี้ย ดังนั้นเงินลงทุนระยะยาวนี้กิจการจะถือไว้เป็นเวลาหลายปี ไม่มีวัตถุประสงค์จะขายไปในระยะเวลาอันใกล้

สินทรัพย์ถาวร

สินทรัพย์ถาวรหรือที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ เป็นสินทรัพย์ที่มีตัวตนซึ่งเห็นและจับต้องได้ บางครั้งเรียกสินทรัพย์ที่มีตัวตน สินทรัพย์เหล่านี้มีไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในระยะยาว การวัดประโยชน์ของสินทรัพย์เหล่านี้คำนวณจากราคาทุนที่ซื้อเข้ามา คือ ราคาตามอินวอยซ์ บวก ค่าขนส่งและค่าติดตั้ง หักด้วยส่วนลดเงินสด ความยากลำบากในการตีค่าของสินทรัพย์เหล่านี้อยู่ที่ วิธีการคำนวณค่าเสื่อมราคา คือ การกระจายราคาทุนของทรัพย์สินไปในแต่ละงวดบัญชีตลอดอายุการใช้สินทรัพย์นั้น ๆ นักบัญชีเห็นว่าค่าเสื่อมราคา คือ การกระจายราคาทุนของสินทรัพย์ไปเป็นค่าใช้จ่าย แต่ไม่ใช่ขบวนการของการตีราคาตามทัศนะที่ฝ่ายปฏิบัติงานเข้าใจ ดังนั้น การแสดงราคาในงบดุลจึงมิได้แสดงในราคาตลาด, ราคาที่อาจขายได้ หรือนำการเปลี่ยนแปลงในราคาเข้ามาเกี่ยวข้องกับ

การคิดค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ถาวร

สินทรัพย์ถาวรต่าง ๆ ที่กิจการมีไว้ใช้ในการดำเนินงานจะมีอายุการใช้งานจำกัด ดังนั้นจึงต้องมีการกระจายต้นทุนของสินทรัพย์ออกเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีต่าง ๆ ที่กิจการได้ใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์นั้นโดยวิธีที่ถูกต้องและยุติธรรม ต้นทุนสินทรัพย์ที่ตัดเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวดเรียกว่า ค่าเสื่อมราคา ซึ่งค่าเสื่อมราคานี้จะมีผลกระทบต่อกำไรสุทธิของกิจการ ฉะนั้นการเลือกวิธีคิดค่าเสื่อมราคาจึงมีความสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณา

ค่าเสื่อมราคาเป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้นโดยไม่มีส่วนสัมพันธ์กับรายได้ กล่าวคือ ไม่ว่ารายได้จะเกิดขึ้นหรือไม่ ค่าเสื่อมราคาย่อมเกิดขึ้นเสมอ

วิธีคิดค่าเสื่อมที่ใช้โดยทั่วไป ได้แก่

1. **Straight line method** วิธีเส้นตรง เป็นการแบ่งมูลค่าของสินทรัพย์เพื่อตัดเป็นค่าใช้จ่ายประจำปีด้วยจำนวนเท่ากันทุกปีจนตลอดอายุของสินทรัพย์นั้น

$$\text{ค่าเสื่อมราคาประจำปี} = \frac{\text{ราคาทุนของสินทรัพย์} - \text{ราคาซาก}}{\text{อายุการใช้งาน}}$$

2. **Production method** เป็นการคิดค่าเสื่อมราคาสำหรับสินทรัพย์ตามจำนวนหน่วยของงานที่ผลิตได้หรือตามอัตรากำลังการผลิต

$$\text{ค่าเสื่อมราคาต่อหน่วย} = \frac{\text{ราคาทุนของสินทรัพย์} - \text{ราคาซาก}}{\text{จำนวนหน่วยที่สามารถผลิตได้}}$$

3. **Double Declining Balance Method** เป็นการคิดค่าเสื่อมราคาสำหรับสินทรัพย์ถาวรบางประเภทที่ให้ประโยชน์มากในปีแรก และมูลค่าจะลดลงเรื่อย ๆ เมื่อใช้ไป วิธีนี้จะไม่นำราคาซากเข้ามาเกี่ยวข้อง ให้แปลงจำนวนอายุการใช้งานเป็นเปอร์เซ็นต์ เช่น อายุการใช้งาน 4 ปี = 100% ดังนั้น 1 ปี จะเท่ากับ $\frac{100\%}{4} = 25\%$ และเอาเปอร์เซ็นต์ที่คำนวณได้คูณด้วย 2 = $25 \times 2 = 50\%$ ดังนั้นค่าเสื่อมราคาแต่ละปีจะเท่ากับ 50% คูณด้วยราคาตามบัญชีของสินทรัพย์ ณ วันต้นปีของแต่ละปี

4. **Sun-of years' digits method** วิธีนี้จะทำให้ค่าเสื่อมราคาค่อย ๆ ลดลง หลักการคำนวณ คือ

(1) หาผลรวมของอายุการใช้งานของสินทรัพย์ก่อน เช่น อายุการใช้งาน 5 ปี = $1 + 2 + 3 + 4 + 5 = 15$ ผลรวมนี้จะเป็นตัวส่วนในการคิดค่าเสื่อมราคาแต่ละปี

$$(2) \text{ค่าเสื่อมราคาแต่ละปี} = \frac{\text{อายุการใช้งานคงเหลือของแต่ละปี}}{\text{ผลรวมของอายุการใช้งานของสินทรัพย์}}$$

$$\text{เช่น ค่าเสื่อมราคาปีที่ 1} = \frac{\text{คูณด้วย ราคาทุน} - \text{ราคาซาก}}{15} \times \text{ราคาทุน} - \text{ราคาซาก}$$

5. **Revaluation method** เป็นวิธีตีราคาใหม่ ไม่มีหลักเกณฑ์การคำนวณแต่อย่างใด โดยทุกวันสิ้นงวดจะมีการตีราคาสินทรัพย์ทุกชิ้นใหม่ ราคาที่ต่ำลงถือเป็นค่าเสื่อมราคาประจำปี วิธีนี้จะนำมาใช้ก็ต่อเมื่อไม่สามารถคิดค่าเสื่อมราคาตามวิธีอื่นที่เหมาะสมได้

เนื่องจากค่าเสื่อมราคาแต่ละวิธีทำให้กำไรสุทธิในแต่ละปีแตกต่างกันถึงแม้โดยส่วนรวมทั้งหมดแล้ว กิจการจะมีค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์รวมเท่ากันก็ตาม แต่มีผลทำให้การเสียภาษีแตกต่างกัน กล่าวคือ ปีใดที่กิจการคิดค่าเสื่อมราคาสูงจะเสียภาษีน้อยกว่าปีที่คิดค่าเสื่อมราคาต่ำ ดังนั้นถ้า

กิจการใช้วิธีการคิดค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ในปีแรก ๆ มีจำนวนสูง เช่นวิธี Double declining balance method ก็จะทำให้กิจการสามารถประหยัดภาษีในระยะแรก ๆ ได้มากกว่า

ความเข้าใจในเรื่องการรายงานสินทรัพย์ถาวรและค่าเสื่อมราคาของนักบัญชีจะช่วยให้เข้าใจข้อจำกัดของงบการเงิน กล่าวคือ ค่าเสื่อมราคามีใช่การสะสมเงินสดเพื่อใช้ในการซื้อสินทรัพย์ทดแทน ค่าเสื่อมราคามีใช่เงินสด ถ้าหากว่าจะมีเงินสดจำนวนใดที่สะสมไว้เพื่อซื้อสินทรัพย์ทดแทนแล้ว เงินสดจำนวนนั้นควรจะเป็นสินทรัพย์และปรากฏอยู่ในบัญชีเงินสดกันไว้เพื่อซื้อสินทรัพย์ทดแทน การกันเงินทุนในลักษณะนี้ปรากฏน้อยมาก เพราะว่ามีบริษัทส่วนใหญ่สามารถหาผลทดแทนโดยการลงทุนในการดำเนินงานปกติมากกว่าการตั้งกองทุนพิเศษขึ้น ยกเว้นแต่ที่มีความจำเป็นเกิดขึ้น

การบันทึกการบัญชีเกี่ยวกับค่าเสื่อมราคา มี 2 วิธี

1. ตัดจากสินทรัพย์ถาวรโดยตรง เมื่อคำนวณค่าเสื่อมราคาได้เท่าใด ให้

เดบิต ค่าเสื่อมราคา	xx	
เครดิต สินทรัพย์ถาวร		xx

2. ตั้งบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม เมื่อคำนวณค่าเสื่อมราคาได้เท่าใด ให้

เดบิต ค่าเสื่อมราคา	xx	
เครดิต ค่าเสื่อมราคาสะสม		xx

บัญชีค่าเสื่อมราคาเป็นบัญชีประเภทรายจ่ายสิ้นงวดบัญชีจะปิดไปเข้าบัญชีกำไรขาดทุน แต่สำหรับบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมจะปิดโดยหักยอดคงเหลือยกไป นำไปแสดงในงบดุล โดยนำไปหักบัญชีสินทรัพย์ถาวร

การจำหน่ายสินทรัพย์ถาวร

1. การเลิกใช้สินทรัพย์ถาวร

คำนวณหาผลขาดทุนจากการเลิกใช้ดังนี้

ราคาทุน	xx
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	<u>xx</u>
ผลขาดทุนจากการเลิกใช้	<u>xx</u>

บันทึกบัญชีโดย

เดบิต ค่าเสื่อมราคาสะสม	xx	
ขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์ถาวร		xx
เครดิต สินทรัพย์ถาวร (ราคาทุน)		xx

2. การขายสินทรัพย์ถาวร

คำนวณหาผลกำไรหรือขาดทุนจากการขายดังนี้

ราคาทุน	xx
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	<u>xx</u>
ราคาตามบัญชี	xx
หัก ราคาขาย	<u>xx</u>
กำไรหรือขาดทุนจากการขาย	<u><u>x x</u></u>

บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	ค่าเสื่อมราคาสะสม	xx
	เงินสด	xx

(หรือ)	→	ขาดทุนจากการขายสินทรัพย์ถาวร	xx
	→	เครดิต สินทรัพย์ถาวร (ราคาทุน)	xx
	→	กำไรจากการขายสินทรัพย์ถาวร	xx

3. การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ถาวร

กิจการอาจนำสินทรัพย์ถาวรเก่าไปแลกเปลี่ยนกับสินทรัพย์ถาวรใหม่ โดยกิจการจะต้องจ่ายเงินสดเพิ่ม

คำนวณหากำไรหรือขาดทุนจากการแลกเปลี่ยน ดังนี้

ราคาทุน (สินทรัพย์ถาวรเก่า)	xx
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	<u>xx</u>
ราคาตามบัญชี (เก่า)	xx
บวก เงินสดจ่ายเพิ่ม	<u>xx</u>
ราคาที่น่าไปแลกเปลี่ยน	xx
หัก ราคาสินทรัพย์ถาวรใหม่	<u>xx</u>
กำไรหรือขาดทุนจากการแลกเปลี่ยน	<u><u>xx</u></u>

บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	ค่าเสื่อมราคาสะสม	xx
	สินทรัพย์ถาวร (ใหม่)	xx

(หรือ)	→	ขาดทุนจากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ถาวร	xx
	→	เครดิต สินทรัพย์ถาวร (เก่า) (ราคาทุน)	xx
	→	เงินสด	xx
	→	กำไรจากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ถาวร	xx

ในกรณีที่กิจการบันทึกค่าเสื่อมราคา โดยตัดจากสินทรัพย์ถาวรโดยตรง (วิธีที่ 1) การบันทึกบัญชีจะต่างจากข้างต้น คือไม่มีการเดบิตค่าเสื่อมราคาสะสมของสินทรัพย์ที่จำหน่าย เนื่องจากไม่มีบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม แต่ให้เครดิตบัญชีสินทรัพย์ถาวรที่จำหน่ายออกในราคาตามบัญชี (ราคาตามบัญชีหมายถึงราคาทุนหักค่าเสื่อมราคาสะสม)

สินทรัพย์ไม่มีตัวตน

สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนเป็นสินทรัพย์ที่มีอายุยืนยาวและไม่สามารถจับต้องได้ ตัวอย่าง เช่น ค่าความนิยม, ค่าสัมปทาน, ค่าสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และลิขสิทธิ์ ค่าความนิยม หมายถึงการซื้อกิจการในราคาที่สูงกว่าราคาตลาดของสินทรัพย์ที่มีอยู่ทั้งสิ้นของกิจการนั้น สมมติว่า บริษัท ก ซื้อบริษัท ข ในราคาทุนที่ซื้อมา 10,000,000 บาท และบัญชีต่าง ๆ ของกิจการ ข มีมูลค่ารวมทั้งสิ้นเพียง 9,000,000 บาท ดังนั้น 1,000,000 ที่จ่ายในราคาที่สูงกว่าคือค่าความนิยม

การบันทึกบัญชีสินทรัพย์ไม่มีตัวตนนี้ เหมือนกับเครื่องจักรและอุปกรณ์บันทึกเป็นสินทรัพย์ตามราคาทุนที่ซื้อมา และตัดบัญชีไปตามอายุการใช้โดยประมาณ อายุการใช้โดยประมาณโดยปกติคำนึงถึงความล้าสมัย ซึ่งมักจะมีอายุสั้นกว่าอายุที่กำหนดตามกฎหมาย ตัวอย่างสิทธิบัตรจะตัดบัญชีหมดไปภายในระยะเวลา 5 ปี หรือ 10 ปี มากกว่าที่จะเป็น 17 ปี การตัดบัญชีเช่นนี้เรียกว่า Amortization บัญชีสินทรัพย์ไม่มีตัวตนในที่สุดควรตัดบัญชีให้หมดไป และไม่ควรมีอายุเกิน 40 ปี

ค่าใช้จ่ายรอดตัดบัญชี และค่าใช้จ่ายล่วงหน้า บัญชีเหล่านี้มักจะไม่ค่อยมีความสำคัญเมื่อเทียบกับสินทรัพย์อื่น ๆ โดยปกติค่าใช้จ่ายล่วงหน้าระยะสั้น เช่น ค่าเช่าล่วงหน้า ค่าเบี้ยประกันล่วงหน้า หรือเงินจ่ายล่วงหน้าให้เจ้าหน้าที่ซื้อสินค้าอยู่ภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียนสำหรับค่าใช้จ่ายรอดตัดบัญชีซึ่งจะให้ประโยชน์ในระยะยาว ตัวอย่างเช่น ค่าวิจัยและพัฒนา ค่าใช้จ่ายในการรณรงค์การขาย เพื่อแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ และค่าใช้จ่ายในการย้ายโรงงาน เป็นต้น ควรจะบันทึกเป็นสินทรัพย์และตัดบัญชีเป็นค่าใช้จ่ายภายในระยะเวลา 3-5 ปี

อย่างไรก็ตามนักบัญชีมักจะระมัดระวังในเรื่องของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเนื่องจากเป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ และความยากลำบากในการวัดประโยชน์ที่จะได้รับในภายหน้านักบัญชีจึงมักจะตัดเป็นค่าใช้จ่ายทันทีในรายการเหล่านี้

หนี้สินหมุนเวียน

หนี้สินหมุนเวียน หมายถึง ภาระผูกพันที่กิจการจะต้องชำระคืนด้วยสินทรัพย์หมุนเวียนที่กิจการมีอยู่ หรือด้วยการก่อหนี้สินหมุนเวียนขึ้นมาใหม่ หนี้สินหมุนเวียนเป็นหนี้ที่ถึงกำหนด

ภายใน 1 ปี เกิดขึ้นจากการซื้อสินทรัพย์หมุนเวียนต่าง ๆ เช่น สินค้า วัตถุดิบ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน หนี้สินหมุนเวียนประกอบด้วย

1. เงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเงินกู้ยืมจากธนาคาร
2. เจ้าหนี้การค้า ซึ่งเป็นหนี้ที่เกิดจากการซื้อสินค้า หรือบริการ
3. ตัวเงินจ่าย เป็นหนี้สิน หรือข้อผูกพันที่เกิดขึ้นโดยการรับรองตัวเงิน
4. ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย เป็นข้อผูกพันที่จะต้องจ่ายให้แก่บริการที่กิจการได้มา เช่น ดอกเบี้ยค้างจ่าย ค่าเช่าค้างจ่าย เงินเดือน ค่าแรงค้างจ่าย ภาษีเงินได้ค้างจ่าย เป็นต้น
5. รายได้รับล่วงหน้า หมายถึง เงินที่ได้รับจากลูกค้าไว้ล่วงหน้าโดยกิจการยังไม่ได้ส่งมอบสินค้า หรือให้บริการ
6. ส่วนของหนี้สินระยะยาวที่ครบกำหนดชำระในงวดปัจจุบัน

หนี้สินระยะยาว

หนี้สินระยะยาว คือภาระผูกพันที่จะต้องจ่ายชำระคืนเกินกว่า 1 ปี บัญชีหุ้นกู้เป็นหลักฐานการเป็นหนี้ โดยมีสัญญาว่าจะจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่แน่นอนต่อไป

หุ้นกู้จำนอง เป็นหุ้นกู้ที่ให้ความปลอดภัยแก่ผู้ถือหุ้นกู้มากขึ้นในกรณีที่กิจการไม่สามารถชำระหนี้เมื่อถึงกำหนด ซึ่งผู้ถือหุ้นมีสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินเฉพาะบางอย่างของกิจการที่ใช้เป็นทรัพย์สินค้ำประกันการออกหุ้นกู้ ถ้ากิจการไม่สามารถชำระหนี้ตามกำหนดเวลา ผู้ถือหุ้นกู้มีสิทธิบังคับให้ขายทรัพย์สินที่นำมาค้ำประกัน แล้วนำเงินที่ได้รับจากการขายทรัพย์สินมาชำระคืนหนี้สิน

หุ้นกู้ชั้นรอง (Subordinated debentures) เหมือนหนี้สินระยะยาวอื่น ๆ เว้นแต่ว่า subordinated หมายถึงสิทธิเรียกร้องการชำระหนี้รองลงไปจากเจ้าหนี้ทั่วไป และ debenture หมายถึง สิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินที่ไม่มีภาระผูกพัน

ส่วนของผู้ถือหุ้น

ส่วนของผู้ถือหุ้นคือ ผลต่างระหว่างสินทรัพย์ทั้งสิ้นกับหนี้สินทั้งสิ้น เป็นผลประโยชน์ส่วนที่เหลือทั้งสิ้นในธุรกิจ ส่วนของผู้ถือหุ้นประกอบด้วย

- (1) เงินลงทุนของผู้ถือหุ้น และ
- (2) กำไรสะสม

เงินลงทุนของผู้ถือหุ้นคือเงินที่เจ้าของกิจการนำมาลงไว้ในธุรกิจเพื่อแลกกับใบหุ้น ที่ออกให้เป็นหลักฐานแสดงสิทธิของผู้ถือหุ้น เงินลงทุนจากผู้ถือหุ้นอาจมาจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

หุ้นบุริมสิทธิ (preferred stock) เป็นหุ้นที่มีสิทธิเหนือหุ้นชนิดอื่นในเงินปันผลหรือการชำระเงินคืนเมื่อเลิกกิจการ หุ้นบุริมสิทธิชนิดสะสม หมายถึง ถ้ามิได้จ่ายเงินปันผลในอัตรา 10 บาทต่อ

หุ้น ในงวดปัจจุบัน กิจการผูกพันที่จะต้องจ่ายเงินปันผลสะสมในงวดที่มีได้จ่ายและจ่ายเต็มก่อนที่ผู้ถือหุ้นชนิดอื่นจะได้รับเงินปันผล ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิโดยปกติไม่มีสิทธิในการออกเสียงบริหารงานของกิจการ

หุ้นโดยทั่วไปจะมีมูลค่าตามที่กำหนดอยู่บนใบหุ้น เรียกว่า par value หรือ stated value สำหรับหุ้นบุริมสิทธิ (และหุ้นกู้) ราคาตามมูลค่าจะใช้เป็นหลักในการคำนวณจำนวนเงินปันผล (หรือดอกเบี้ย) หุ้นบุริมสิทธิมีราคาตามมูลค่า 100 บาท เงินปันผล 5% ดังนั้นเงินปันผลต่อหุ้นเท่ากับ 5 บาท ส่วนราคาตามมูลค่าของหุ้นสามัญในทางปฏิบัติไม่มีความสำคัญในลักษณะนี้ ในทางกฎหมายราคาตามมูลค่าของหุ้นสามัญกำหนดไว้เพื่อเรียกร้องให้ผู้ถือหุ้นชำระส่วนที่ยังชำระไม่ครบเมื่อกิจการไม่สามารถชำระหนี้ตามกำหนด ผู้ถือหุ้นสามัญมีความรับผิดชอบจำกัดหมายความว่าเจ้าหนี้ไม่สามารถที่จะไปเรียกร้องเอาจากผู้ถือหุ้นแต่ละคนถ้าบริษัทไม่สามารถชำระหนี้

หุ้นสามัญ (common stock) ไม่มีการกำหนดอัตราเงินปันผลไว้ล่วงหน้า และจะเป็นบุคคลสุดท้ายที่จะได้รับส่วนในทรัพย์สินถ้าเลิกกิจการ หุ้นสามัญมีสิทธิในการออกเสียงบริหารงานของกิจการ โดยทั่วไปการลงทุนในหุ้นสามัญเป็นการลงทุนที่เสี่ยงภัยมากที่สุดเพราะว่าหุ้นสามัญจะไม่แน่นอนในช่วงที่กิจการชบเซา และน่าสนใจเมื่อกิจการรุ่งเรืองเพราะว่าผู้ถือหุ้นสามัญจะเป็นผู้รับประโยชน์จากกำไรที่เหลือทั้งสิ้นของบริษัท

ส่วนเกินทุน (capital surplus) คือ เงินส่วนที่สูงกว่าราคาตามมูลค่า หุ้นสามัญมักจะออกจำหน่ายในราคาสูงกว่ามูลค่า ผลกระทบจากการจำหน่ายหุ้นสามัญ 100,000 หุ้น ราคามูลค่าหุ้นละ 5 บาท ในราคาหุ้นละ 80 บาท จะปรากฏในงบดุลดังนี้

เงินสด	8,000,000 บาท	หุ้นสามัญ	500,000 บาท
		ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ	<u>7,500,000</u> บาท
	<u>8,000,000</u> บาท		<u>8,000,000</u> บาท

กำไรสะสม (Retained earnings) คือ ส่วนของผู้ถือหุ้นที่เพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากกำไรที่ทำมาหาได้ กำไรสะสมจะเป็นรายการที่เป็นจำนวนเงินมากในส่วนของผู้ถือหุ้น

ตัวอย่าง การแสดงรายการในบัญชีกำไรสะสม

	บ/ช กำไรสะสม		(หน่วยพันบาท)
2530		2530	
ม.ค.-ธ.ค. จ่ายเงินปันผล	2,500	ม.ค. 1 ยกมา	192,000
ธ.ค. 31 ยกไป	200,000	ธ.ค. 31 กำไรสุทธิ	10,500
	<u>202,500</u>		<u>202,500</u>